

Náhrada škody pri strate možnosti užívať vec¹

Hlušák, M.*

HLUŠÁK, M.: Náhrada škody pri strate možnosti užívať vec. Právny obzor, 103, 2020, č. 1, s. 13 – 28.

Compensation of damage for loss of use. The article deals with the claim of the owner of the damaged thing for compensation for loss of the possibility to use such a thing. It focuses mainly on cases where the owner does not spend any money on the substitute thing during the repair. For example, if the owner of the damaged car does not rent a replacement vehicle, nor does she use taxis or public transport, but instead she walks or uses he bicycle. In such cases, the question arises as to whether such a loss of the possibility to use the thing is pecuniary harm, i.e., the damage to be compensated. The author concludes that this question should be answered in the negative. However, according to the author, this does not mean that in such cases the owner of the damaged thing should not be entitled to any compensation. In particular, the claim for reimbursement of frustrated expenses would be appropriate.

Key words: loss of use, damages, pecuniary and nonpecuniary harm, difference theory

Prípady, v ktorých môže prichádzať do úvahy náhrada škody pri strate možnosti užívať vec (*loss of use, Verlust von Gebrauchsvorteilen*), môžu byť rôzne. V prvom rade je tu situácia, kde vlastník – napríklad taxikár – používal svoje poškodené auto pri prevádzkovaní svojej živnosti a v dôsledku jeho neužívania prišiel o určitý zisk. Tu zrejme otázka existencie, resp. vzniku jeho nároku na náhradu tohto zisku nebude vyvolávať zásadnejšie komplikácie. Tie nebude zrejme vyvolávať ani nárok na náhradu účelne vynaložených nákladov, ktoré poškodený vynaložil, ak si namiesto poškodenej veci používanej na vykonanie určitej činnosti zaobstaral do času jej opravy zástupnú vec či službu.² Napríklad, ak si inštalatér prenajme na čas opravy náhradné auto.

Skutočné komplikácie však vyvolá prípad, ak vlastník používal svoju vec na súkromné, neziskové účely a počas jej opravy nevynaložil žiadne náklady na obstaranie zástupnej veci. Napríklad ak poškodený požíval svoje auto na osobné účely a počas jeho opravy svoju dopravnú situáciu riešil využívaním bicykla, prípadne bezodplatnou prepravou poskytnutou rodinnými príslušníkmi či známymi. Alebo ak si vlastník domu, v ktorom býval, zabezpečil počas opravy domu svoje bytové potreby bývaním u blízkeho príbuzného bez nejakých dodatočných nákladov. Rovnaké otázky však môžu nastať aj tam, kde sa vec využíva komerčne. Napríklad, ak sa poškodí nejaký dopravný prostriedok a prevádzkovateľ dopravy počas jeho opravy využije svoje vlastné záložné vozidlo či kapacitu iných svojich využívaných vozidiel.

---

* JUDr. Milan Hlušák, Katedra občianskeho a obchodného práva, Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci grantového projektu VEGA č. 1/0535/19 Náhrada nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí pri usmrtení blízkej osoby.

² Pozri rozsudok Najvyššieho súdu SSR sp. zn. 1 Cz 7/75 z 26. 3. 1975 (Sborník IV, s. 620). Porovnaj aj R 12/1990 ob

Vo všetkých takýchto prípadoch vzniká otázka, či sa dá vzniknutá ujma – dočasná strata možnosti užívať vec – považovať za ujmu majetkovú, a teda za škodu, ktorú treba poškodenému nahradiť. Ak na túto otázku odpovieme kladne, potom vyvstane otázka ďalšia: ako určiť výšku náhrady takejto škody? Práve tieto otázky budú stredobodom našich ďalších úvah.

I.

Začnime stručným pohľadom na to, ako sa na skúmanú problematiku pozerajú naša, ako i zahraničná právna veda a súdna prax.

Z pohľadu slovenských reálií pôjde o pohľad naozaj stručný, pretože naša doktrína sa o tejto otázke osobitne nezmieňuje a judikatúra je v tejto oblasti viac než chudobná. Medzi rozhodnutiami našich najvyšších súdnych autorít sa nám podarilo dohľadať len jediné rozhodnutie, ktoré by sa problematike straty možnosti užívať vec venovalo výslovne. V ňom ešte Najvyšší súd SSR – zaoberajúc sa otázkou (o ktorej bude reč neskôr), či má vlastník motorového vozidla v rámci náhrady škody nárok na preplatenie alikvotnej časti zaplateného poistného (zákonného a havarijného) za obdobie, počas ktorého bolo poškodené vozidlo vyradené z prevádzky – výslovne uviedol (hoci bez hlbšej argumentácie), že vyradenie z prevádzky „sam[o] osebe nepredstavuje hmotnú ujmu“.³

Omnoho bohatší je však pohľad zahraničný.⁴

Napríklad podľa F. Melzera⁵ nedáva nový český Občiansky zákonník priestor na náhradu ujmy spočívajúcej v strate možnosti užívať vec. Autor – zrejme zastávajúci názor, že tu ide skôr o ujmu nemajetkovú – poukazuje na judikatúru českého najvyššieho súdu,⁶ ktorá konštantne nepovažuje stratu oprávnenia disponovať peňažnými prostriedkami za majetkovú ujmu podliehajúcu náhrade.

³ Rozsudok Najvyššieho súdu SSR sp. zn. 1 Cz 7/75 z 26. 3. 1975 (Sborník IV, s. 620). K rovnakému záveru na pozadí spoločnej, teda totožnej právnej úpravy dospela aj česká judikatúra. Pozri napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 25 Cdo 3184/2007 zo 14. 8. 2008 [„Újma spočívajúci ve ztrátě možnosti užívat předmětnou nemovitost nemůže být skutečnou škodou, jelikož žalobkyně v předmětném období nevynaložila žádné náklady na pronájem srovnatelné (náhradní) nemovitosti, a tudíž nedošlo ke zmenšení jejího majetku. Přitom za skutečnou škodu nelze považovat žalobkyní tvrzené náklady, jež by (hypoteticky) vynaložila na pronájem srovnatelné nemovitosti, aniž tyto náklady vynaložila ve skutečnosti (její majetek se o takto vynaložené náklady nesnížil).“].

⁴ Pre podrobný prehľad a detailnú argumentáciu používanú v zahraničnej súdnej praxi a právnej vedy pozri BAR, CH. v. *Non-Contractual Liability Arising out of Damage Caused to Another (PEL Liab. Dam.)*. Munich : Sellier, 2009, s. 488 a nasl.; alebo TRZASKOWSKI, R. – BORYSIK, W. *Dochodzenie rozszczeń o naprawienie szkody w postaci kosztów najmu pojazdu zastępczego w ramach ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych (perspektywa prawnoporównawcza)*. Warszawa : Instytut wymiaru sprawiedliwości, 2016.

⁵ Pozri MELZER, F. In MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894 – 3081*. Praha : Leges, 2018, s. 25.

⁶ Pozri napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 25 Cdo 953/2003 z 26. 2. 2004 [„[O]kolnost [že žalobca nemá počas konkurzu banky oprávnenie nakladať so svojim vkladom, resp. zostatkom na účte] sama osobě vznik škody nepředstavuje; o majetkovou újmu by se jednalo jen v případě, že by tato pohledávka za povinným subjektem (úpadkyní) nemohla být již žádným způsobem uspokojena ani vymáhána.“].

Poľská judikatúra⁷ i právnická spisba⁸ sa taktiež prikláňajú k názoru – i keď počuť aj hlasy opačné⁹ –, že v takýchto prípadoch ide o ujmu nemajetkovú, za ktorú nepatrí náhrada. Argumentuje sa najmä tým, že diferenčná metóda – teda porovnanie hodnoty majetku poškodeného podľa skutočného stavu s hypotetickým stavom, ktorý by nastal nebyť škodovej udalosti – nevedie k vykázaniu rozdielu týchto hodnôt, a teda k záveru, že tu máme do činenia s majetkovou ujmou (škodou).¹⁰ Opačný názor zas argumentuje tým, že úžitková hodnota vecí spočíva v tom, že uspokojujú určité potreby. Zmarenie ich uspokojenia predstavuje majetkovú ujmu, pretože hoci neuspokojené potreby samy osobe nemôžu byť prepočítané na peniaze, v peniazoch môže byť vyjadrená hodnota užívania veci uspokojujúcej tieto potreby v jednotke času. Poukazuje sa tu najmä na tie veci, kde nastúpila tzv. komercializácia ich úžitkovej hodnoty, teda možnosť uspokojiť potreby, na ktorých uspokojenie tieto veci bežne slúžia, službou tretej strany (nájom automobilov a pod.).¹¹

Aj v Rakúsku sa náhrada za stratu možnosti užívať vec v skúmanom kontexte odmieta, a to tak v doktríne,¹² ako aj v judikatúre.¹³ Poukazuje sa najmä na to, že tu nejde o majetkovú, ale o nemajetkovú ujmu, čo vyplýva najmä z diferenčnej metódy určovania výšky škody.¹⁴ Argumentuje sa, že hodnota samotnej možnosti užívania je už obsiahnutá vo vnútornej hodnote veci, a preto jej strata nie je samostatne nahraditeľná.¹⁵

⁷ Pozri napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu III CZP 5/11 z 17. 11. 2011 (strata možnosti užívať automobil); alebo II CR 97/66 z 10. 5. 1966 (neoprávnené zadržanie veci pri exekúcii) s čiastočne kritickou glosou J. Łętowského, OSPiKA 1968, Nr. 1, pozn. 5.

⁸ Pozri napr. KALIŃSKI, M. *Skoda na mieniu i jej naprawienie*. 2. wyd. Warszawa : C. H. Beck, 2014, s. 314; alebo SZPUNAR, A. Utrata możliwości korzystania z rzeczy. In *Rejent*, 1998, roč. 8, č. 10, s. 18.

⁹ Pozri napr. DYBOWSKI, T. In RADWANSKI, Z. (red.). *System prawa cywilnego. Tom III, część I. Prawo zobowiązań — część ogólna*. Wrocław : Ossolineum, 1981, s. 233.

¹⁰ Pozri KALIŃSKI, M., v diele cit. v pozn. 7, s. 314.

¹¹ Pozri DYBOWSKI, T., v diele cit. v pozn. 8, s. 233.

¹² Pozri KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective*. Wien : Jan Sramek, 2012, s. 120; alebo KARNER, E. In KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER R. (Hrsg.). *Kurzkomentar zum ABGB*. 3., überarbeitete und erweiterte Auflage. Wien – New York : Springer, 2010, s. 1449. Porovnaj aj WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Grundriss des bürgerlichen Recht. Band II. Schuldrecht Allgemeiner Teil. Schuldrecht Besonderer Teil. Erbrecht*. 14. Auflage. Wien : MANZ, 2015, s. 365–366.

¹³ Pozri líniu rozhodnutí Najvyššieho súdneho dvora (OGH) č. RS0038748 („Keine Entschädigung für den bloßen Verlust der Möglichkeit des Gebrauches des Kraftfahrzeuges während der Zeit der unfallsbedingten Reparatur.“, resp. „Der Kläger könnte vielmehr aus dem Rechtsgrund des Schadenersatzes nur den Ersatz solcher Auslagen verlangen, die er tatsächlich aufwenden mußte und muß eine seinem nicht ausübaren Wohnungsrecht adäquate Ersatzlage zu schaffen.“).

¹⁴ Pozri KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band I. Allgemeiner Teil*. 3. Auflage. Wien : MANZ, 1997, s. 74 a nasl.

¹⁵ Pozri BYDLINSKI, F. *System und Prinzipien des Privatrechts*. Wien – New York : Springer, 1996, s. 221; KARNER, E., v diele cit. v pozn. 11, s. 1449; alebo WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. v diele cit. v pozn. 11, s. 366.

Zásadne iná je situácia v Nemecku. Dnes už ustálená judikatúra¹⁶ zjednotená rozhodnutím veľkého senátu tamojšieho Spolkového súdneho dvora (BGH)¹⁷ priznáva právo na náhradu za dočasnú stratu možnosti užívať vec, i keď poškodený nevynaložil žiadne náklady na obstaranie zástupnej veci, a to i napriek názoru časti právnej náuky, že tu v skutočnosti nejde o majetkovú, ale o nemajetkovú ujmu.¹⁸ Toto právo je však podľa BGH závislé od niektorých okolností: po prvé, ekonomika životnej úrovne poškodeného (*eigenwirtschaftliche Lebenshaltung*) musela závisieť od stálej dostupnosti poškodenej veci a, po druhé, poškodený by počas obdobia, kedy nemohol používať poškodenú vec, túto vec aj skutočne používal.¹⁹ Je preto možné priznať náhradu za stratu možnosti užívať vec pri poškodení automobilu²⁰ či motocykla,²¹ ktoré poškodený používal na cestu do práce, či pri poškodení domu, v ktorom poškodený býval.²² Naopak, takáto náhrada nepatrí pri poškodení kožucha, súkromného bazéna alebo dovolenkového motorového člna či karavanu.²³ Judikatúra argumentuje predovšetkým tým, že zákon neurčuje, čo je to majetok a majetková ujma; je tak na právnej náuke a súdnej praxi, aby tieto pojmy naplnila. Pri posudzovaní škody sa pritom nemožno zamerať len na aktuálny význam určitého statku, ale aj na jeho význam potenciálny. Ak by sa náhrada priznala len pri poškodení komerčne využívaného majetku, ignoroval by sa tým prínos, ku ktorému vedie nekomerčné využitie a strata ktorého – hoci nevyjadrená v strate príjmu – môže porovnateľne ovplyvniť ekonomickú sféru poškodeného. Pojem „majetok“ si pritom nevyžaduje, aby sa na škodu nazeralo výlučne len z hľadiska peňažne vyjadrenej straty a zisku.²⁴

Rovnako sa náhrada v posudzovanom kontexte priznáva napr. aj vo Francúzsku,²⁵ v Spojenom kráľovstve²⁶ či Spojených štátoch amerických.²⁷ Počítajú s ňou aj európske unifikačné práce: podľa čl. VI. – 2:206(1)(a) DCFR sa za nahraditeľnú ujmu

¹⁶ Z posledných rozhodnutí BGH pozri napr. rozhodnutie BGHZ 217, 218 (VI ZR 57/17) z 23. 1. 2018 (strata možnosti užívať motocykel). Pre vývoj judikatúry pozri JAHR, G. Schadensersatz wegen deliktischer Nutzungsentziehung — zu Grundlagen des Rechtsgüterschutzes und des Schadensersatzrechts. In *Archiv für die civilistische Praxis*, 1983, 183. Bd., H. 6, s. 725-794; alebo JANSEN, N. In SCHMOECKEL, M – RUECKERT, J. – ZIMMERMANN, R. (Hers.). *Historisch-kritischer Kommentar zum BGB. Band II. Schuldrecht: Allgemeiner Teil. I. Teilband. § 241– § 304*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007, s. 625 a nasl.

¹⁷ Rozhodnutie BGHZ 98, 212 (GSZ 1/86) z 9. 7. 1986.

¹⁸ Pozri LARENZ, K. *Lehrbuch des Schuldrechts. Band I. Allgemeiner Teil*. 14. Auflage. München : C. H. Beck, 1987, s. 496; alebo HARKE, J. D. *Allgemeines Schuldrecht*. Berlin – Heidelberg : Springer, 2010, s. 325.

¹⁹ Pozri rozhodnutie BGH cit. v pozn. 16.

²⁰ Tamže.

²¹ Pozri rozhodnutie BGH cit. v pozn. 15.

²² Pozri rozhodnutie BGH cit. v pozn. 16.

²³ Pozri rozhodnutie BGB VI ZR 248/07 z 10. 6. 2008 alebo rozhodnutia uvedené v rozhodnutí BGH V ZR 237/84 z 22. 11. 1985.

²⁴ Pozri rozhodnutie BGH cit. v pozn. 16.

²⁵ Pozri TRZASKOWSKI, R. – BORYSIK, W., v diele cit. v pozn. 3, s. 34.

²⁶ Pozri MCGREGOR, H. *Damages*. 18th edition. London : Sweet & Maxwell, 2009, s. 1172 a nasl.

²⁷ Pozri DOBBS, D. B. *Law of Remedies. Damages – Equity – Restitution*. 2nd edition. St. Paul : West, 1993, s. 566.

považuje aj ujma v spočívajúca v zamedzení užívania majetku („*loss includes being deprived of the use of property*“).

II.

Po tomto komparatívnom zhrnutí prejdeme k hľadisku slovenského práva. Už zbežný pohľad na skúmanú problematiku napovedá, že celá otázka sa láme na tom, či v prípadoch straty možnosti užívať vec poškodený utrpí majetkovú alebo nemajetkovú ujmu. Nemajetková ujma sa totiž podľa nášho práva odčíňuje v peniazoch len tam, kde to umožňuje zákon (§ 13 ods. 2, 19b ods. 2, 442 ods. 2, 442a ods. 1, 444, 447b, 509 ods. 2 Obč. zák.). A keďže zákon so stratou možnosti užívať vec žiadnu nemajetkovú ujmu nespája, na to, aby mal poškodený aj v takýchto situáciách právo na nejakú náhradu, by bolo potrebné zaradiť jeho ujmu pod ujmu majetkovú, keďže práve tá – na rozdiel od ujmy nemajetkovej – sa v zásade vždy nahrádza. Primárnou otázkou preto je, či samotná nemožnosť užívať vec bez ďalšieho spôsobuje v *majetku* poškodeného nejaké negatívne dôsledky.

Na identifikáciu toho, či hodnota majetku poškodeného skutočne utrpela určitú ujmu objektívne vyjadriteľnú v peniazoch, sa používa tzv. diferenčná (rozdielová) metóda (*Differenztheorie*).²⁸ ňou sa porovnáva skutočný stav (hodnota) majetku poškodeného s hypotetickým stavom (hodnotou), v akom by sa tento majetok nachádzal, ak by k škodovej udalosti nedošlo. Ak je hypotetický stav vyšší ako stav reálny, máme do činenia s majetkovou ujmu. Naopak, ak sú stavy rovnaké alebo ak je hypotetický stav nižší, majetková ujma nevznikla.²⁹ Pod majetkom treba pritom rozumieť majetok ako celok, nie jeho jednotlivé súčasti.

Negatívne dôsledky na majetku poškodeného môžu mať pritom dve podoby: formu skutočnej škody a formu ušlého zisku (§ 442 Obč. zák.). O skutočnú pozitívnu škodu (*damnum emergens*) pôjde vtedy, ak negatívny rozdiel v porovnaní oboch stavov je dôsledkom toho, že sa hodnota skutočného stavu majetku v porovnaní so stavom pred škodovou udalosťou znížila. O ušlý zisk (*lucrum cessans*) zas pôjde vtedy, ak je negatívny rozdiel dôsledkom toho, že sa hodnota majetku nezväčšila, hoci toto zväčšenie – nebyť škodovej udalosti – bolo možné dôvodne očakávať s ohľadom na pravidelný (riadny) chod vecí (R III/1967, R 55/1971 obč.).

Skúsme teraz uvedenú diferenčnú metódu uplatniť na stratu možnosti užívať vec. Vezmime si jednoduchý, už spomenutý prípad: vlastník používa svoj automobil každodenne na cestu do práce, na nákupy a pod. Tretia osoba mu tento automobil poško-

²⁸ Pozri MOMMSEN, F. *Beiträge zum Obligationenrecht. Zweite Abteilung. Zur Lehre von dem Interesse*. Braunschweig : C. A. Schwetschke und Sohn, 1855, s. 3. Pozri aj UNHOLTZ, J. S. *Der Ersatz „frustrierter Aufwendungen“ unter besonderer Berücksichtigung des § 284 BGB*. Berlin : Duncker & Humblot, 2004, s. 125 a nasl.; alebo WÜRTHWEIN, S. *Schadensersatz für Verlust der Nutzungsmöglichkeit einer Sache oder für entgangene Gebrauchsvorteile? Zur Dogmatik des Schadensersatzrechts*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2001, s. 389 a nasl.

²⁹ Náhrada škody sa niekedy pripúšťa, aj keď diferenčná metóda nevykazuje žiadny peniazmi ocniteľný rozdiel. Ide však o prípady tzv. reálnej škody, teda škody spočívajúcej v negatívnej skutočnej zmene vecí, práva alebo iného statku, za ktorú sa strata možnosti užívať vec nepovažuje. Pozri KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band I: Allgemeiner Teil*. Dritte, neubearbeitete Auflage. Wien : Manz, 1997, s. 27.

dí. Vlastník ho preto nemôže po dobu opravy užívať. Počas tejto doby si však odplatne nezaobstará žiadny zástupný automobil či iný dopravný prostriedok ani nevyužíva verejnú dopravu, pretože si svoje dopravné potreby dokáže prechodne zabezpečiť svojím bicyklom bez dodatočných nákladov.

V zmysle diferenčnej metódy je v takejto situácii hodnota oboch majetkových stavov – teda stavu skutočného aj stavu hypotetického – rovnaká. Ak totiž vlastník počas doby opravy nevynaložil žiadne prostriedky na dopravu, potom – odhliadnuc od hmotnej škody na samotnom poškodenom vozidle – je hodnota jeho majetku presne rovnaká ako hypotetická hodnota, ktorú by jeho majetok mal, keby k poškodeniu auta nedošlo.³⁰ Ak teda v takomto prípade majetok vlastníka neutrpel žiadnu ujmu na hodnote, potom tu nemožno hovoriť o majetkovej ujme, čiže o takej ujme, na ktorej náhradu by mal vlastník právo z titulu zodpovednosti za škodu. Navyše – z ekonomického pohľadu –, ak nebola poškodená vec používaná na komerčné účely, pri oceňovaní majetku sa zohľadňuje len samotná hodnota takejto veci: možnosť túto vec užívať sa samostatne neoceňuje; hodnota tejto možnosti je teda subsumovaná už do samotnej hodnoty veci a nepredstavuje jej samostatnú zložku.³¹

III.

Samozrejme, správne hovorí nemecký BGH, že diferenčná metóda nie je stanovená zákonom a že zákon neurčuje, aké vstupy ovplyvňujú jej výsledok.³² Skúsme sa preto zamyslieť, či predsa len neexistuje spôsob, ako ujmu na majetku spočívajúcu v strate možnosti užívať vec pretaviť do ujmy majetkovej. Teda či naozaj neexistuje priestor na záver, že v dôsledku uvedenej straty utrpela hodnota majetku vlastníka veci určitú negatívnu zmenu.

Skúsme najprv uvažovať takto: Možnosť, resp. právo užívať vec je imanentnou súčasťou vlastníckeho práva (§ 123 Obč. zák.). Vlastnícke právo je pritom bezpochyby právom majetkovým (§ 100 ods. 2 Obč. zák.). Nemalo by to potom znamenať, že každý negatívny dôsledok narušenia majetkového práva – a teda aj narušenie vlastníckeho práva spočívajúce v strate možnosti užívať vec – by mal byť považovaný za majetkovú ujmu? Hoci nie je takýto názor úplne nelogický, predsa len možno o jeho správnosti pochybovať. Isteže, každé narušenie majetkového práva je ujmom, no ako sme už vysvetlili vyššie, nie každé takéto narušenie je ujmom majetkovou. Ak napríklad niekto bez dovolenia vlastníka predchádza cez jeho pozemok, porušuje tým vlastnícke právo iného. Avšak na strane vlastníka len samotný fakt prechádzania cez pozemok nepredstavuje žiadnu nahraditeľnú majetkovú ujmu.³³ Len z toho, že

³⁰ Dalo by sa dokonca tvrdiť, že stav vlastníckeho skutočného majetku je tu vyšší ako stav hypotetický, pretože počas zadržania vlastník ušetril výdavky na pohonné hmoty a pod. Tento fakt však nie je riešenie skúmanej problematiky podstatný, preto od neho v našich ďalších úvahách abstrahujeme.

³¹ Pozri SZPUNAR, A., v diele cit. v pozn. 7, s. 15; alebo diela cit. v pozn. 14.

³² Pozri rozhodnutie BGH cit. v pozn. 16.

³³ Porovnaj LUBY, Š. *Prevenčia zodpovednosť v občianskom práve*. I. diel. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1958, s. 276; alebo ŠVESTKA, J. *Odpovednosť za škodu podľa občianskeho zákoníku*. Praha : Academia, 1966, s. 88.

ide o narušenie *majetkového* práva, ešte nemožno vyvodzovať záver, že je tu nárok na náhradu škody.

Práve zamietnutú úvahu však trochu pootočme. Pri strate možnosti užívať vec si vlastník aj naďalej zachováva svoje vlastnícke právo k poškodenej veci. Toto právo však nie je úplné, keďže mu chýba určitá zložka, teda možnosť túto vec užívať. Ak je tu teda majetkové právo, no bez určitej zložky, nemala by byť potom jeho hodnota nižšia ako hodnota úplného práva? V kontexte dočasnej straty možnosti užívať vec je však problémom tejto úvahy práve táto dočasnosť. Totiž ak strata nie je trvalá, potom sama osebe hodnotu veci – čiže hodnotu vlastníckeho práva – neovplyvňuje. Hodnotu majetku poškodeného vlastníka v skutočnosti neovplyvní samotná strata možnosti užívať vec, ale len prípadné náklady na zástupnú vec, resp. ušlý zisk, o ktorý vlastník následkom straty prišiel.

Niekedy sa v prospech odškodňovania straty možnosti užívať vec argumentuje už spomenutou komercializáciou úžitkovej hodnoty vecí (teória komercializácie).³⁴ Podľa tejto teórie strata možnosti užívať vec predstavuje majetkovú ujmu tam, kde sa dajú potreby, na uspokojenie ktorých poškodená vec slúžila, uspokojiť prostredníctvom cudzej služby (napr. nájmu).³⁵ Logicky by v takomto prípade hodnotu náhrady škody mala predstavovať hodnota, ktorú by poškodený vlastník vynaložil, keby si chcel prenajať zástupnú vec (*lease-in rental value*).³⁶ Podporne sa tu dá argumentovať aj tým, že by vlastník veci nemal ostať bez nároku na náhradu škody len preto, že sa rozhodol svoje potreby dočasne riešiť spôsobom, pri ktorom mu nevznikli dodatočné výdavky.³⁷ Na pozadí nášho práva má však táto teória niekoľko slabín. V prvom rade je tu okolnosť, že hodnota škody spočívajúca v hodnote hypotetických nákladov na nájom zástupnej veci nie je škodou *skutočnou* (§ 442 ods. 1 Obč. zák.), pretože v *skutočnosti* sa tieto náklady v majetku vlastníka nijako neprejavili, keďže neboli nikdy vynaložené. Ďalej možno oponovať aj tým, že nahraditeľnosť straty možnosti užívať vec by viedla k ničím neopodstatnenej diferenciacii vlastníkov na vlastníkov vecí s nájomným trhom a vlastníkom vecí bez takéhoto trhu. Veď prečo by mala mať nárok na náhradu škody osoba, ktorá nemohla dočasne používať oblek, no nie osoba, ktorá dočasne nemohla vo svojom súkromí vystavovať nejaké umelecké dielo? A nakoniec možno namietat aj to, že skutočnosť, že si vlastník veci nezaobstaral dočasnú náhradu, opodstatňuje záver, že nájomné bolo vyššie ako hodnota možnosti užívať svoju vec.³⁸

³⁴ Pozri DYBOWSKI, T., v diele cit. v pozn. 8, s. 233. Pozri aj LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*. 3., neubearbeitete Auflage. Tübingen : Mohr Siebeck, 2003, s. 285; UNHOLTZ, J., v diele cit. v pozn. 31, s. 125 a nasl.; alebo KOZIOL, H., v diele cit. v pozn. 11, s. 120.

³⁵ Pozri DYBOWSKI, T., v diele cit. v pozn. 8, s. 233.

³⁶ Pozri BROWNSTEIN, A. E. What's the use? A doctrinal and policy critique of the measurement of loss of use damages. In *Ruthers Law Review*, 1985, vol. 37, no. 3, s. 463 a nasl.

³⁷ Pozri HARKE, J. D., v diele cit. v pozn. 17, s. 325.

³⁸ Pozri BROWNSTEIN, A. E., v diele cit. v pozn. 35, s. 469. Proti tomuto názoru však možno namietat, že za nevyužitím platených služieb tretích osôb môžu byť aj iné dôvody, napríklad snaha nekomplikovať situáciu či nedostatok finančných prostriedkov.

Treba však priznať, že teória komercializácie našla svoj odraz do istej miery aj v našej súdnej praxi, hoci nie výslovne. V rade rozhodnutí totiž sudy uznali existenciu majetkovej ujmy aj tam, kde diferenčná metóda nevedie k jednoznačnému záveru o zmene hodnoty majetku. Išlo však výlučne o prípady vlastnej práce, (1) ktorú buď poškodený vynaložil namiesto toho, aby si obstaral službu tretej osoby (R 15/1990 obč. [oprava poškodenej veci]),³⁹ alebo (2) ktorú vynaložil s väčším úsilím, aby dosiahol pôvodný zárobok (R 265/1950, R 132/1956, R 8/1983, R 9/1983, R 46/1984 alebo R 22/1992 všetko obč.),⁴⁰ resp. (3) ktorú nemohol vynaložiť na obstaranie vlastnej domácnosti (R 70/1956, R 90/1956 alebo R 11/1976, všetko obč.).⁴¹

Domnievame sa však, že uvedené situácie sa dajú od straty možnosti užívať vec odlišiť a možno ich vysvetliť aj inak ako len komercializáciou. Prvé dva spomenuté prípady sa zreteľne odlišujú tým, že poškodený reálne vynaložil úsilie, ktoré sa dá objektívne ohodnotiť. Prácou sa totiž vytvárajú hospodárske hodnoty (R 70/1956 obč.). Ak si vlastník poškodenú vec opravil sám, takúto hospodársku hodnotu vytvoril, avšak nedostal za ňu protihodnotu (čo nakoniec vedie aj v zmysle diferenčnej metódy k záveru o majetkovej ujme). Preto je namieste, aby mu ju formou náhrady škody uhradila osoba zodpovedná za poškodenie veci. Avšak obdobný prístup nie je možný pri bezodplatnej jazde v kolegovom aute či pri jazde bicyklom, keďže sa tu nevytvára žiadna osobitná ocenená hodnota. Pri treťom prípade (nemožnosť vlastnou prácou obstarávať potreby domácnosti) sa dá nárok na náhradu straty na zárobku navyše odôvodniť aj širším výkladom pojmu „zárobok“ (R 90/1956 obč.).⁴²

Nárok na náhradu škody za stratu možnosti užívať vec vo výške nájomného podľa nás nemožno odôvodniť ani s odkazom na naturálnu reštitúciu. Isteže, podľa § 442 ods. 3 Obč. zák. sa škoda uhrádza aj uvedením do predošlého stavu a podľa judikatúry skutočnú škodu reprezentujú majetkové hodnoty, ktoré by bolo nutné vynaložiť, aby došlo k uvedeniu veci do pôvodného stavu, a to bez ohľadu, či k tomuto uvedeniu nakoniec došlo alebo nie (R 25/1990 obč.). To by mohlo evokovať, že ak sa dá strata možnosti užívať vec uviesť do pôvodného stavu tak, že si poškodený vlastník prenajme zástupnú vec, potom skutočnú škodu predstavujú náklady na takýto nájom bez ohľadu na to, či sa vlastník pre takýto nájom rozhodne alebo nie. Takáto argumentácia by však bola metodologicky chybná. Najprv je totiž potrebné vyriešiť otázku, či tu vôbec máme do činenia s majetkovou ujmom, a až potom riešiť otázku jej nápravy.⁴³

³⁹ Pozri aj stanovisko Ústavu hospodárskeho práva Štátnej arbitráže ČSSR, S 203/72 (In *Hospodárske právo*, 1972, roč. VI, č. 1, s. 24).

⁴⁰ Pozri aj HLAVSA, J. – TYL, K. *Náhrada škod spôsobených provozem dopravních prostředků*. Praha : Dopravní nakladatelství, 1960, s. 215.

⁴¹ Pozri aj rozsudok Najvyššieho súdu ČSR sp. zn. 3 Cz 49/71 z 21. 1. 1972 (Sborník IV, s. 970).

⁴² Pozri BLAŽKE, J. *Náhrada škody v novém československém právu*. Praha : Orbis, 1954, s. 87; alebo LUBY, Š. *Občianskoprávna zodpovednosť z porušenia osobnoprávných pomerov*. In *Právnické štúdie*, roč. IV, 1956, č. 3, s. 432.

⁴³ Porovnaj TRZASKOWSKI, R. – BORYSIK, W., v diele cit. v pozn. 3, s. 26, a tam uvedenú literatúru.

Inokedy sa zasa argumentácia v prospech náhrady škody pri strate možnosti užívať vec opiera o tzv. potenciálnu trhovú hodnotu užívania veci. To znamená, že stratou možnosti užívať vec vlastník stráca potenciálnu možnosť vec užívať komerčne. Hodnota náhrady škody by preto mala zodpovedať hodnote, za ktorú by bolo možné poškodenú vec prenajať tretej osobe (*lease-out rental value*).⁴⁴ Aj tu sa pritom dá podporne argumentovať tým, že by vlastník užívajúci vec na nekomerčné účely nemal byť v horšej situácii než ten, kto veci užíva za účelom zisku.⁴⁵

Zdá sa teda, že ani alternatívne pohľady na pojem „majetková ujma“ nedávajú na pozadí nášho práva dostatočný základ na to, aby sme nahraditeľnú škodu videli len v samotnej strate možnosti užívať vec. Je síce pravda – ako to tvrdí nemecká judikatúra –, že je na súdnej praxi a právnej náuke, aby definovala majetkovú ujmu, a teda aj to, ako nazerať na diferenčnú metódu, no v tomto smere nemožno prehliadať funkciu náhrady škody. Tá totiž spočíva v náprave vzniknutej majetkovej nerovnováhy. Náhrada škody má takúto nerovnováhu reparovať. Pri čírej strate možnosti užívať vec však takáto *majetková* nerovnováha nevzniká. Hoci môže vlastník veci takúto situáciu pociťovať ako ujmu, predsa len nepôjde o ujmu na hodnote jeho majetku. Domnievame sa preto, že strata možnosti užívať vec bez ďalšieho sama osebe nepredstavuje majetkovú ujmu, a teda nahraditeľnú škodu.

IV.

Ešte predtým ako úplne odmietneme náhradu škody len za samotnú stratu možnosti užívať vec, zamyslime sa, či je takýto krok správny zo systematického pohľadu. Nemožno si totiž nevšimnúť, že ak niekto nedobromyseľne drží cudziu vec, Občiansky zákonník mu ukladá povinnosť spolu s vecou vlastníkovi vydať aj *úžitky* (§ 131 ods. 1 a § 458 ods. 2). Judikatúra (R 17/1976 obč., R 22/1983 obč.) pritom zastáva názor, že ak úžitok spočíva v užívaní veci, jeho hodnota sa má posúdiť podľa miery vzniknutého opotrebenia.⁴⁶ Hodnota úžitku tak vlastne zodpovedá tomu, o čo sa užíváním veci znížila jej hodnota.⁴⁷ V. Trojčáková v tejto súvislosti navrhuje, aby táto hodnota zodpovedala pomernej výške znehodnotenia veci v závislosti od času užívania vo vzťahu k celkovej predpokladanej životnosti veci, počas ktorej ju možno užívať.⁴⁸

Otázka, ktorá sa v tejto súvislosti natíska, je nasledujúca: Ak zákonodarca počíta s tým, že vlastník veci má právo na náhradu za to, že ju nedobromyseľne užívala tretia osoba, nemal by mať obdobný nárok, ak ju nemohol *sám* užívať z dôvodu, za ktorý zodpovedá niekto iný?

Domnievame sa, že odpoveď na túto otázku treba hľadať v porovnaní účelu úpravy bezdôvodného obohatenia (a vydania úžitkov pri neoprávnenej držbe) a účelu

⁴⁴ Pozri BROWNSTEIN, A. E., v diele cit. v pozn. 35, s. 447 a nasl.

⁴⁵ Pozri DYBOWSKI, T., v diele cit. v pozn. 8, s. 233.

⁴⁶ Je síce otázne, či naozaj možno pojem „úžitok“ stotožniť s „užívaním vecí“, keďže § 123 Obč. zák. medzi nimi jasne rozlišuje, no pre naše ďalšie úvahy analýza tejto otázky nie je nevyhnutná.

⁴⁷ Pozri VANĚK, J. *Neoprávněný majetkový prospěch*. Praha : Panorama, 1987, s. 130.

⁴⁸ TROJČÁKOVÁ, V. *Výporiadanie zrušených a neplatných zmlúv. Dizertačná práca*. Trnava : Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2019, s. 91.

úpravy zodpovednosti za škodu. Ich spoločným znakom je nepochybne snaha o pri-navrátenie rovnováhy do právnych vzťahov. I keď je pohľad na túto rovnováhu roz-dielny (kým pri bezdôvodnom obohatení na ňu pozeráme z hľadiska obohatenia *obohateného*, pri škode z hľadiska škody *poškodeného*), v oboch prípadoch sa vznik-nutá nerovnováha musí prejavíť v zmene majetku (arg. zo slov „majetkový pro-spech“ použitých v § 451 ods. 2 Obč. zák. a slov „skutočná škoda“ a „ušlý zisk“ použitých v § 442 ods. 1 Obč. zák.). Nárok na vydanie úžitkov pri bezdôvodnom obohatení alebo pri neoprávnenej držbe preto vzniká len v prípade, ak sú tieto úžitky reálne, teda ak boli skutočne dosiahnuté, nie však vtedy, ak mohli byť dosiahnuté len potenciálne.⁴⁹

Zdá sa teda, že ani systematické hľadisko si zmenu v našom závere nevyžaduje.

V.

Pravda, i keď strata možnosti užívať vec nie je sama osebe ujmom majetkovou, resp. nahraditeľnou škodou, nemusí to ešte nevyhnutne znamenať, že vlastník po-škodenej veci nemá v takýchto situáciách právo na žiadnu náhradu škody. Takáto prípadná náhrada škody však nemôže byť náhradou za samotnú stratu možnosti uží-vania. Nanajvýš by tak mohla byť (ak vôbec) len náhradou za iné nepriaznivé eko-nomické dosahy, ktoré táto strata v majetku poškodeného vyvolala.

Do popredia tu vystupuje najmä problematika márne vynaložených nákladov, teda nákladov, ktoré vlastník veci vynaložil alebo vynakladá a ktoré sa z dôvodu straty možnosti užívať vec stali márnymi (poistenie, nájom garáže a pod.). Pri hľa-daní odpovede na otázku, či takéto náklady predstavujú nahraditeľnú škodu, pritom vyvstávajú dve základné otázky: či sú tieto náklady v príčinnej súvislosti so škodo-vou udalosťou a či tu skutočne môžeme hovoriť o škode vo význame majetkovej ujmy.⁵⁰

Odpoveď na prvú z týchto otázok by sme mohli na prvý pohľad nájsť v našej judikatúre. Najvyšší súd – riešiac otázku nároku na alikvotnú časť zaplateného pois-teného zodpovedajúcu dobe opravy poškodeného vozidla, teda dobe, keď vozidlo nebolo možné užívať – dospel k záveru, že „[m]edzi autonehodou, ktorú [žalovaný] spôsobil, a medzi vykonanými platbami [poistného] niet príčinnej súvislosti“.⁵¹ Takéto tvrdenie je, samozrejme, pravdivé: príčinou vynaložených nákladov totiž ne-mohla byť škodová udalosť, pretože tieto náklady (resp. vznik záväzku na ich zapla-tenie) časovo tejto udalosti predchádzajú. Zdalo by sa preto, že poškodený nemá na náhradu takýchto nákladov právo, keďže tu chýba jeden zo základných predpokla-

⁴⁹ Pozri VANĚK, J., v diele cit. v pozn. 46, s. 130; ďalej KORECKÁ, V. *Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně v Brne, 1981, s. 96; alebo TROJČÁKOVÁ, V., v diele cit. v pozn. 50.

⁵⁰ Náš Občiansky zákonník nie je v otázke subsumovania nákladov pod pojem škoda jednoznačný. V § 419 sa celkom jasne rozlišuje medzi škodou a nákladmi, kým z § 522 by sa dalo vyvodíť, že náklady predstavujú škodu.

⁵¹ Pozri rozsudok Najvyššieho súdu SSR sp. zn. 1 Cz 7/75 z 26. 3. 1975 (Sborník IV, s. 620). Porovnaj aj R 12/1990 obč.

dov vzniku zodpovednosti za škodu.⁵² Na druhej strane nám však nejde ani tak o to, či je príčinná súvislosť medzi škodovou udalosťou a vynaložením nákladov, ale o to, či je príčinná súvislosť medzi škodovou udalosťou a skutočnosťou, že sa pre poškodeného stali tieto náklady márne vynaloženými. A v tomto druhom zmysle tu príčinná súvislosť nepochybne existuje.⁵³

Odpoveď na druhú otázku – teda či tu ide o majetkovú ujmu – musíme opäť hľadať v diferenčnej metóde. Stretnúť sa pritom možno s názormi, že táto metóda tu bez ďalšieho nevedie k identifikácii majetkovej ujmy. Výnimkou sú však prípady, ak ide o také náklady, za ktoré bola poskytovaná protislužba, ktorá počas opravy veci stratila pre vlastníka ekonomické opodstatnenie.⁵⁴ Napríklad, ak si vlastník poškodeného auta prenajímal garáž a počas obdobia opravy musel stále platiť nájomné.⁵⁵ Alebo ak mal aj za obdobie opravy zaplatené poistenie.⁵⁶ V majetku vlastníka totiž existovala určitá pohľadávka, teda právo na plnenie (na užívanie garáže, na poistné krytie a pod.), ktorej ekonomická neopodstatnenosť počas opravy spôsobila pokles vlastníkovho majetku.⁵⁷ Vlastník by preto mal mať na náhradu týchto nákladov nárok, a to v alikvotnej časti zodpovedajúcej obdobiu, keď nemohol vec užívať. Proti tomuto názoru sa však namieta, že náklady slúžili na obstaranie určitého práva a toto právo, hoci pre poškodeného už bez hodnoty, tu stále je. Z tohto pohľadu diferenčná metóda nevykazuje rozdiel v majetkových stavoch.⁵⁸ Napriek tomu sa však akosi podvedome nemôžeme zbaviť pocitu, že platenie za niečo, čo pre nás nemá dočasne žiadnu hodnotu (hoci objektívne peňažne vyjadriteľnú hodnotu má), je predsa len ekonomickou ujmu. Za zváženie by tu preto stálo, či by sa pri diferenčnej metóde nemalo zohľadniť práve toto subjektívne hľadisko. Takáto úvaha – teda či márne vynaložené náklady predstavujú nahraditeľnú škodu alebo nie – však prekračuje rámec tohto článku, keďže sa v ňom zaoberáme náhradou škody za stratu samotnej možnosti užívať vec.⁵⁹

Ešte väčšie otázniky môžu vyvolávať tie náklady, pri ktorých nemožno hovoriť o žiadnej protislužbe. Patria sem predovšetkým dane, ktoré v súvislosti s vecou musel vlastník zaplatiť (napr. cestná daň). Hoci sa niekde takéto výdavky nahrádzajú,⁶⁰

Rovnako diskutabilná môže byť aj otázka, či sa dá do kategórie majetkovej ujmy zaradiť aj samotná investícia vynaložená na obstaranie danej veci, resp. jej alikvotná

⁵² Pozri KALIŇSKI, M., v diele cit. v pozn. 7, s. 313.

⁵³ Pozri WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B., v diele cit. v pozn. 11, s. 366; alebo DYBOWSKI, T., v diele cit. v pozn. 8, s. 238.

⁵⁴ Porovnaj DYBOWSKI, T., v diele cit. v pozn. 8, s. 238; alebo MELZER, F. v diele cit. v pozn. 4, s. 942.

⁵⁵ Pozri rozhodnutie poľského Najvyššieho súdu I CR 65/70 z 23. 11. 1970.

⁵⁶ Tamže. Pozri aj rozhodnutie rakúskeho Najvyššieho súdu (OGH) 2 Ob 220/64 zo 17. 9. 1964; alebo MELZER, F., v diele cit. v pozn. 4, s. 942.

⁵⁷ Pozri DYBOWSKI, T., v diele cit. v pozn. 8, s. 238.

⁵⁸ Pozri MERTENS, S. – ZIMMERMANN, R. In WINIGER, B. – KOZIOL, H. – KOCH, B. A. – ZIMMERMANN, R. (eds). *Digest of European Tort Law. Volume 2: Essential Cases on Damage*. Berlin – Boston : de Gruyter, 2011, s. 792; alebo KOZIOL, H., v diele cit. v pozn. 11, s. 122.

⁵⁹ Za náhradu takýchto nákladov sa prihovára aj F. Melzer. Pozri MELZER, F., v diele cit. v pozn. 4, s. 942.

⁶⁰ Pozri MERTENS, S. – ZIMMERMANN, R., v diele cit. v pozn. 60, s. 798.

časť. Od tejto investície vlastník očakával, že vec bude môcť užívať (§ 123 Obč. zák.). Ak ju však po istú dobu užívať nemôže, potom jeho investícia čiastočne vyšla nazmar. Na druhej strane však nie je jasné, aká časť obstarávacej ceny má pripadať na možnosť vec užívať a či vôbec možno o identifikácii takejto časti uvažovať. Predávajúci totiž vec predáva za určitú kúpnu cenu, pričom je irelevantné, či kupujúci následne bude vec užívať na určitý účel alebo nie. Predávajúci teda v kúpnej cene nezohľadňuje skutočné užívanie veci. Navyše, ak by mal vlastník viacero vecí rovnakej povahy (napr. dve autá), potom by sa len ťažko dalo hovoriť, že investície na všetky veci zohľadňujú v rovnakej miere možnosť ich využívania. Zdá sa preto, že ani z tohto pohľadu nemožno oddeliť hodnotu možnosti užívať vec od samotnej hodnoty veci. A to nás opäť za použitia diferenčnej metódy vedie k záveru, že takúto investíciu nemožno považovať za majetkovú ujmu.

Otázkou taktiež je, či by sa pod pojem škoda nedala zahrnúť aspoň strata výnosu z investovaného kapitálu. Vlastník veci sa totiž jej kúpou zriekol nielen tohto kapitálu, ale aj výnosu z neho (úrokov). Na oplátku – ako protihodnotu za stratu tohto výnosu – očakáva vlastník od veci určitý benefit (prínos), a to práve v možnosti vec užívať a požívať jej plody a úžitky (§ 123 Obč. zák.). Počas obdobia, keď vec nemôže užívať, však tento benefit nedostáva, hoci – obrazne povedané – stále zaň platí, resp. už zaň v minulosti zaplatil.⁶¹

VI.

Naostatok nám ostáva vyrovnať sa ešte s jednou osobitnou situáciou. Predstavme si, že vlastník veci si pre prípady jej poškodenia už vopred zaobstaral jej náhradu. Napríklad prevádzkovateľ taxislužby má okrem vozidiel, ktoré používa v dennodennej prevádzke, aj jedno záložné vozidlo, ktoré si obstaral práve pre prípad, že niektoré z iných jeho vozidiel nebude prevádzkyschopné. Nebyť tejto *prezieravosti*, vlastník by si v takýchto prípadoch musel prenajať zástupné vozidlo od tretej osoby, čo by na jeho strane viedlo k vzniku škody (vo výške nájomného), na ktorej náhradu by nepochybne mal voči zodpovednej osobe nárok. Nedala by sa dočasná strata možnosti užívať vec považovať za nahraditeľnú škodu aspoň v takomto prípade? Od situácie, keď sa vlastník sám rozhodne nevyužiť platené služby tretej strany a radšej napríklad chodiť do práce pešo alebo na bicykli, sa totiž tento prípad odlišuje tým, že tu sa vlastník nerozhodol pre *kvalitatívne* iný spôsob riešenia svojich potrieb; naopak, jeho cieľom je, aby tento spôsob ostal aj počas opravy veci zachovaný. Ibaže sa rozhodol službu tretej strany nahradiť svojou vlastnou službou.

Ako prvá tu vzniká otázka, či by sa za nahraditeľnú škodu nedalo považovať opotrebenie záložného vozidla. Takéto opotrebenie totiž nepochybne predstavuje ujmu objektívne vyjadriteľnú v peniazoch. Proti tomu však možno oprávnené namietat, že aj poškodené vozidlo by sa opotrebovalo a že ak bude opravené do stavu pred poškodením, potom by náhrada za opotrebenie záložného vozidla predstavova-

⁶¹ Pozri britské rozhodnutie *West Midlands Travel Ltd v Aviva Insurance UK Ltd* [2013] EWCA Civ 887 (18 July 2013) a tam uvedenú judikatúru.

la obohatenie na strane poškodeného vlastníka. Takúto náhradu by sme preto mali vylúčiť.

Z rovnakého dôvodu by sa mali vylúčiť aj náklady spojené s prevádzkou záložného vozidla, ak sú rovnaké alebo nižšie ako náklady, ktoré by si vyžadovala prevádzka poškodeného vozidla. Rozumné náklady v presahujúcom rozsahu by však nahraditeľné byť mali, keďže nepochybne znižujú majetkový stav vlastníka, a tým na základe diferenčnej metódy predstavujú nahraditeľnú škodu.

Skutočnou otázkou však je, či by vlastník nemal mať nárok na náhradu škody vo výške toho, čo by inak zaplatil za prenájom zástupného vozidla, keby si takéto vozidlo sám vopred nekúpil. Pozrime sa na vec najprv z pohľadu diferenčnej metódy a porovnajme si skutočný a hypotetický stav majetku vlastníka. Nebyť škodovej udalosti, vlastník užíva pôvodné vozidlo a záložné vozidlo nepoužíva. V dôsledku škodovej udalosti je však situácia taká, že pôvodné (teraz poškodené) vozidlo nepoužíva a používa záložné vozidlo. Toto porovnanie tak vedie k záveru, že ani v tejto situácii len samotná strata možnosti užívať vec nevyvoláva zmenu v hodnote majetkových stavov, a teda nepredstavuje nahraditeľnú škodu.

Napriek uvedenému sa predsa len nedá prehliadnuť, že dôvodom, prečo vlastník nemá nárok na náhradu škody, je len to, že výpadok poškodenej veci si dokázal rovnakým spôsobom vyriešiť sám. Je to pritom trochu iná situácia, ako keď by sa rozhodol výpadok riešiť cestou pešo alebo s nejakým známym. Tam sa ešte dá tvrdiť, že škoda nevznikla jednoducho preto, lebo sa vlastník rozhodol situáciu riešiť *kvalitatívne* iným spôsobom, a teda že pre poškodeného vlastníka *nebolo* dôležité, aby sa situácia riešila zástupnou vecou. Vlastník sa teda sám rozhodol pre také riešenie, ktoré nie je rovnocenné s tým, ako by jeho potreby zabezpečovala poškodená vec. V tomto prípade je však situácia iná: pre vlastníka *bolo* dôležité, aby bola možnosť užívať vec nahradená rovnakou možnosťou. Teda aby potreby, ktoré zabezpečovala poškodená vec, boli aj počas jej opravy zabezpečované rovnakým spôsobom. Iste, v zmysle diferenčnej metódy tu škoda nevzniká a situáciu nemožno úplne pripodobniť ani k spomenutému prípadu straty na zárobku, keď poškodený dosahuje rovnaký príjem, avšak s väčším úsilím (keďže sa tu o väčšom úsilí hovorí nedá). Rovnako sa tu nedá oprieť ani o už spomenutú možnosť priznať náhradu škody aj tam, kde si vlastník poškodenú vec opravil sám: tam totiž vlastník vykonávajúci opravu vykonáva niečo, čo pred škodovou udalosťou nerobil; vytvára teda hodnotu, ktorú pred tým netvoril, preto by mal dostať za ňu zaplatené. To však nie je prípad používania záložného vozidla. Jeho používanie totiž nevytvára žiadnu novú, dodatočnú hodnotu oproti stavu pred poškodením veci.

Na druhej strane dôvodom, prečo zodpovedná osoba nie je povinná vlastníkovi nahradiť škodu spočívajúcu v nájomnom za zástupné vozidlo, je len opatrnosť a predvídavosť vlastníka. Otázka, ktorá sa tu pritom akosi sama natíska, je, či by sa prípadný nárok poškodeného vlastníka voči zodpovednej osobe nedal oprieť ani nie tak o náhradu škody, ako skôr o bezdôvodné obohatenie. Nedalo by sa tu tvrdiť, že sa majetok zodpovednej osoby nezmenšil len preto, lebo vlastník si na úkor svojho

vlastného majetku vopred zabezpečil záložné vozidlo? Inými slovami, že sa tu zodpovedná osoba obohatila, a to na úkor vlastníka?

Riešenie založené na bezdôvodnom obohatení by malo predovšetkým tú výhodu, že by si nevyžadovalo majetkovú ujmu na strane vlastníka. Na rozdiel od zodpovednosti za škodu, kde náhrada musí byť ekvivalentná ujme, pri bezdôvodnom obohatení sa takáto ekvivalentnosť nevyžaduje: obohatenie môže byť pokojne väčšie ako je ujma na majetku toho, na čí úkor k obohateniu došlo.⁶² To vyplýva práve z použitia flexibilnej formulácie „na úkor iného“ (§ 451 ods. 1 Obč. zák.), namiesto užšej formulácie „na ujmu majetku“, resp. „na škodu majetku“. Iste, posudzovaná situácia by nespádala ani pod jeden prípad bezdôvodného obohatenia výslovne spomenutý v § 451 a nasl. Obč. zák. Výpočet týchto prípadov však podľa nás nie je taxatívny;⁶³ išlo by tu navyše o situáciu nie nepodobnú prípadu podľa § 454 Obč. zák. („Bez dôvodu sa obohatiť aj ten, za koho sa plnilo, čo podľa práva mal plniť sám.“). Pravda, nejde tu o rovnakú situáciu: obohatenému totiž žiadna povinnosť „podľa práva“ nevzniká. No logika za týmto ustanovením má plné uplatnenie aj v nami posudzovanom prípade.

Na druhej strane by však slabinou názoru o bezdôvodnom obohatení bol fakt, že obohatenie musí nastať „na úkor iného“. Totiž pojem „úkor“ treba podľa nás vnímať negatívne, ako niečo nežiaduce, zo strany príslušnej osoby nepovolené. Medzi obohatením a úkorom musí byť, navyše, určitá súvislosť. Ak si však vlastník veci obstaral záložnú vec na vlastné náklady vopred, nezávislé od toho, že zodpovedná osoba poškodila jeho vec, ťažko hovoriť o nejakej zo strany vlastníka nepovolenej situácii, ktorá by navyše súvisela s obohatením zodpovednej osoby. Zdá sa nám preto, že nárok na peňažnú náhradu pri strate možnosti užívať vec nemožno bez ďalšieho oprieť ani o úpravu bezdôvodného obohatenia. Pripúšťame však, že záver to nie je úplne nepochybný; vyžaduje si však ďalšiu hlbšiu analýzu prekračujúcu hranice tohto článku.⁶⁴

VII.

Uvedené úvahy nás dovedli k poznaniu, že povaha samotnej straty možnosti užívať vec ako majetkovej ujmy, a teda nahraditeľnej škody, je viac než diskutabilná.

⁶² Pozri ŠTEVČEK, M. In ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. – FEČÍK, M. – SEDLAČKO, F. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. § 451 – 880*. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2019, s. 1726. Pozri aj OHANOWICZ, A. *Niesłuszne wzbogacenie (1956)*. In OHANOWICZ, A. *Wybór prac*. Warszawa : C. H. Beck, 2007, s. 757.

⁶³ Pozri ŠTEVČEK, M. In ŠTEVČEK, M. a kol., v diele cit. v pozn. 61, s. 1590. Inak ale VANĚK, J., v diele cit. v pozn. 46, s. 40.

⁶⁴ V takejto analýze by bolo potrebné vyrovnať sa okrem iného aj s tým, či by sa nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia mal priznávať (ak vôbec) len tam, kde účelom záložného vozidla bola skutočne snaha vlastníka o plynulú náhradu poškodeného vozidla, alebo aj tam, kde takýto účel nebol daný (napr. ak vlastník má *zhodou okolností* aj iné vozidlo, ktoré dočasne dokáže pokryť jeho potreby, či už súkromné alebo obchodné). Nepriznávať nárok aj v tomto druhom prípade by sa pravdepodobne dal oprieť o to, že v takomto prípade nebola kúpa tohto druhého vozidla motivovaná snahou o kvalitatívne rovnakú náhradu za stratu možnosti užívať vec, teda nemožno tu jednoznačne tvrdiť, že je tu naplnená podmienka „na úkor iného“.

Hoci sa dajú nájsť argumenty, prečo by o škodu malo ísť, stále je tu dostatok protiar-
gumentov, ktoré hrajú skôr v neprospech podradenia týchto negatívnych dosahov
pod pojem majetková ujma. Dá sa preto prikloniť k názoru H. Koziola, že namiesto
toho, aby sme sa rôznymi teóriami snažili definovať stratu možnosti užívať vec ako
nahraditeľnú škodu, by sme sa mali sústrediť na posúdenie, či takáto strata – hoci
ujma nemajetková – je tej majetkovej natoľko blízka, aby si zaslúžila peňažnú ná-
hradu.⁶⁵ Avšak takáto úvaha – už presahujúca rámec tohto článku – by si v prvom
rade vyžadovala prehodnotenie hlboko zakoreneného názoru, že nemajetková ujma
sa nahrádza (odčíňuje) len tam, kde to zákon pripúšťa.

Literatúra

- BAR, CH. v. *Non-Contractual Liability Arising out of Damage Caused to Another (PEL Liab. Dam.)*.
Munich : Sellier, 2009
- BLAŽKE, J. *Náhrada škody v novém československém právu*. Praha : Orbis, 1954
- BROWNSTEIN, A. E. What's the use? A doctrinal and policy critique of the measurement of loss of use
damages. In *Ruthers Law Review*, 1985, vol. 37, no. 3, s. 463
- BYDLINSKI, F. *System und Prinzipien des Privatrechts*. Wien-New York : Springer, 1996
- DOBBS, D. B. *Law of Remedies. Damages – Equity – Restitution*. 2nd edition. St. Paul : West, 1993
- HARKE, J. D. *Allgemeines Schuldrecht*. Berlin–Heidelberg : Springer, 2010
- HLAVSA, J. – TYL, K. *Náhrada škod způsobených provozem dopravních prostředků*. Praha : Dopravní
nakladatelství, 1960
- HLUŠÁK, M. Glosa k nálezu Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 695/2017 z 5. 12. 2018 (výklad pojmu
„škoda“). In *Súkromné právo*, roč. V, č. 5, 2019, s. 218
- HLUŠÁK, M. Vyrovnania škody prospěchom (compensatio lucri cum damno) v slovenskom práve. In
OLŠOVSKÁ, A. ed. *Teoretické úvahy o práve 14 : zborník z Vedeckej konferencie doktorandov a ško-
liteľov Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*. Trnava : Právnická fakulta Trnavskej univer-
zity v Trnave, 2018
- JAHR, G. Schadensersatz wegen deliktischer Nutzungsentziehung — zu Grundlagen des Rechtsgüter-
schutzes und des Schadensersatzrechts. In *Archiv für die civilistische Praxis*, 1983, 183. Bd., H. 6,
s. 725
- KALÍŇSKI, M. *Szkoda na mieniu i jej naprawienie*. 2. wydanie. Warszawa : C. H. Beck, 2014
- KORECKÁ, V. *Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu*. Brno : Universita J. E. Purkyně
v Brne, 1981
- KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective*. Wien : Jan Sramek, 2012
- KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band 1. Allgemeiner Teil*. 3., neubearbeitete Auflage.
Wien : MANZ, 1997
- KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER R. (Hrsg). *Kurzkommentar zum ABGB*. 3., überar-
beitete und erweiterte Auflage. Wien – New York : Springer, 2010
- LANGE, H., SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*. 3., neubearbeitete Auflage. Tübingen : Mohr Siebeck,
2003
- LARENZ, K. *Lehrbuch des Schuldrechts. Band I. Allgemeiner Teil*. 14. Auflage. München : C. H. Beck,
1987
- LUBY, Š. Občianskoprávna zodpovednosť z porušenia osobnoprávných pomerov. In *Právnické štúdie*,
roč. IV, 1956, č. 3, s. 432
- LUBY, Š. *Prevenčia zodpovednosti v občianskom práve*. I. diel. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1958

⁶⁵ Pozri KOZIOL, H., v diele cit. v pozn. 11, s. 120 a 123.

- McGREGOR, H. *Damages*. 18th edition. London : Sweet & Maxwell, 2009
- MELZER, F. – TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894 – 3081*. Praha : Leges, 2018
- MOMMSEN, F. *Beiträge zum Obligationenrecht. Zweite Abteilung. Zur Lehre von dem Interesse*. Braunschweig : C. A. Schwetschke und Sohn, 1855
- OHANOWICZ, A. *Wybór prac*. Warszawa : C. H. Beck, 2007
- RADWANSKI, Z. (red.). *System prawa cywilnego. Tom III, część I. Prawo zobowiązań — część ogólna*. Wrocław : Ossolineum, 1981
- SCHMOECKEL, M. – RUECKERT, J. – ZIMMERMANN, R. (Hers.). *Historisch-kritischer Kommentar zum BGB. Band II. Schuldrecht: Allgemeiner Teil. 1. Teilband. § 241–§ 304*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007
- SZPUNAR, A. Utrata možnosti korzystania z rzeczy. In *Rejent*, 1998, roč. 8, č. 10, s. 18
- ŠTĚPINA, J. *Co vědět o náhradě škody podle občanského práva*. Praha : Práce, 1972
- ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. – FEČÍK, M. – SEDLAČKO, F. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II. Komentár. § 451 – 880*. Praha : C. H. Beck, 2015
- ŠVESTKA, J. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku*. Praha : Academia, 1966
- TROJČÁKOVÁ, V. *Výporiadanie zrušených a neplatných zmlúv. Dizertačná práca*. Trnava : Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2019
- TRZASKOWSKI, R. – BORYSIK, W. *Dochodzenie roszczeń o naprawienie szkody w postaci kosztów najmu pojazdu zastępczego w ramach ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych (perspektywa prawno-porównawcza)*. Warszawa : Instytut wymiaru sprawiedliwości, 2016
- UNHOLTZ, J. S. *Der Ersatz „frustrierter Aufwendungen“ unter besonderer Berücksichtigung des § 284 BGB*. Berlin : Duncker & Humblot, 2004
- VANĚK, J. *Neoprávněný majetkový prospěch*. Praha : Panorama, 1987
- VOJČÍK, P. a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár. Tretie, doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava : Iura Edition, 2010
- WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Grundriss des bürgerlichen Recht. Band II. Schuldrecht Allgemeiner Teil. Schuldrecht Besonderer Teil. Erbrecht*. 14. Auflage. Wien : MANZ, 2015
- WINIGER, B. – KOZIOL, H. – KOCH, B. A. – ZIMMERMANN, R. (eds). *Digest of European Tort Law. Volume 2: Essential Cases on Damage*. Berlin – Boston : de Gruyter, 2011
- WÜRTHWEIN, S. *Schadensersatz für Verlust der Nutzungsmöglichkeit einer Sache oder für entgangene Gebrauchsvorteile? Zur Dogmatik des Schadensersatzrechts*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2001